

Potenciálna a reálna politická reprezentácia regiónov Slovenska

Tibor MADLEŇÁK

Potential and real political representation of the regions of Slovakia.

Abstract: *The article identifies and analyses the patterns of potential and real political representation of Slovak regions in the 2016 parliamentary elections. The issue of political representation of regions is a very interesting topic in the specific conditions of the electoral system in Slovakia (the whole country being a single constituency). The article offers an original methodology, on the basis of which it is possible to identify the pattern of regional distribution of candidates of the political parties. We identified a positive correlation between this patterns and the spatial voting patterns found in most political parties. At the same time, the pattern of real political representation of the regions was analysed based on the number of elected deputies. When looking at the pattern at the national level, the capital city region clearly dominates. At the lower regional level there is a domination of the districts with the regional cities, i.e. the metropolitan regions. From a comprehensive point of view, it is possible to identify a dichotomous breakdown of Slovakia into the politically over-represented North-west and the below-average or insufficiently represented South-east, which more or less coincides with the dichotomy of the socio-economic level of the regions in Slovakia. Thus, under the specific terms of whole country as one constituency within the proportional electoral system, the economically more developed regions are politically much better represented than the peripheral regions with only a minimal level of political representation. The article could contribute to the debate on possible changes of the electoral system, especially in the context of the need to increase political representation and participation of individual regions, especially the marginal ones.*

Keywords: *political representation of regions, spatial voting patterns, electoral geography, parliamentary election, Slovakia*

Úvod

V posledných rokoch sa na Slovensku čoraz viac diskutuje o potrebe zmien volebného systému. Diskusie medzi politikmi, novinármi, odbornou i laickou verejnosťou sa týkajú takmer všetkých typov volieb, ale predovšetkým sa sústreďujú na voľby z pohľadu nášho politického systému najdôležitejšie, a to voľby do Národnej rady Slovenskej republiky (NR SR). Pripomienky smerujú napríklad k počtu poslancov NR SR, spôsobu financovania predvolebnej kampane či otázke predvolebného moratória, ale najčastejšie zaznieva kritika jedného volebného obvodu, ktorý bol z účelových dôvodov zavedený novelou volebného zákona č. 80/1990 Zb. pred voľbami v roku 1998 (Zákon NR SR č. 187/1998 Z. z.), pričom nahradil dovtedy existujúce štyri volebné obvody. Jeden volebný obvod znamená, že voliči si vo všetkých regiónoch vyberajú z rovnakej ponuky kandidátov, ktoré na kandidátne listiny nominujú v prevažnej väčšine centrály politických strán. Možnosť voličov vybrať si z kandidátnej listiny konkrétnych kandidátov je obmedzená na štyri preferenčné hlasy, ktoré môžu pomôcť k posunu niektorých kandidátov v rámci kandidátky na vyššie, zvoliteľnejšie miesto. Pri takomto volebnom systéme je okrem výraznej centralizácie moci v rámci politických strán najčastejšie kritizované nízke zastúpenie regiónov na úkor kandidátov z hlavného mesta, pričom oba tieto fenomény spolu sú-

visia. Volebná geografia má značný potenciál prispieť k tejto diskusii, keďže jednou z kľúčových oblastí jej výskumu sú práve otázky politickej reprezentácie rôznych priestorových jednotiek alebo rôzne zadefinovaných skupín obyvateľov (Flint a Taylor 2007, Madleňák 2010).

Problematika politickej reprezentácie úzko súvisí s podobou volebných systémov a s vymedzením volebných obvodov. Od nich závisí jednak politická váha voličského hlasu v závislosti od miesta, ako aj politické zastúpenie resp. reprezentácia jednotlivých regiónov. Značná pozornosť volebnej geografie je týmto aspektom venovaná najmä v krajinách, kde existuje viacero volebných obvodov s istým počtom pridelených mandátov, alebo v krajinách s jednomandátovými volebnými obvodmi, kde sa pri ich vymedzení najčastejšie posudzuje dodržiavanie princípu spravodlivosti (približne rovnaký počet voličov na 1 mandát), resp. vyhýbanie sa nežiadúcemu fenoménu tzv. gerrymanderingu, teda manipuláciám vo vymedzení volebných obvodov (napr. Altman 1998, Rush 2000, Johnson 2002, Rallings et al. 2008).

Prác zameraných na politickú reprezentáciu regiónov v štátoch s pomerným volebným systémom je menej. Veľmi zaujímavou je z tohto pohľadu štúdia Latnera a McGanna (2005), ktorí na príklade Holandska a Izraela dokázali, že aj v prípade pomerne nacionalizovaného stranického systému (Bernard, Kostecký a Šimon 2014) existujú výrazné vzorce geografickej reprezentácie regiónov. Slovensko, s pomerným volebným systémom a jedným volebným obvodom pre celú krajinu, ponúka veľmi špecifické podmienky pre skúmanie fenoménu politickej reprezentácie jednotlivých regiónov. Značný potenciál volebnej geografie pre výskum politickej reprezentácie regiónov nebol zatiaľ na Slovensku dostatočne využitý. Výnimkou je príspevok autorov Nestorová-Dická a Molnár (2013), ktorí sa v rámci geografickej analýzy výsledkov parlamentných volieb v roku 2012 okrajovo venujú aj analýze regionálnej diferenciácie kandidátnych listín vybraných politických strán.

Cieľom článku je identifikovať priestorové vzorce zastúpenia regiónov na kandidátkach politických strán, resp. vzorec potenciálnej politickej reprezentácie regiónov na strane jednej, a vzorec reálnej politickej reprezentácie regiónov na strane druhej. Ďalším zámerom je zistiť, či existuje súvislosť medzi vzorcami zastúpenia regiónov na kandidátkach a regionálnou diferenciáciou volebných ziskov jednotlivých politických strán. Závislosť budeme hľadať aj medzi vzorcom potenciálnej a reálnej politickej reprezentácie regiónov. Týmto zisteniami by sme chceli prispieť do širšej diskusie o tom, či súčasný volebný systém, a predovšetkým jeden volebný obvod, zabezpečuje dostatočnú politickú reprezentáciu regiónov Slovenska, resp. zdôrazniť, ktoré regióny sú reprezentované dostatočne, a ktoré nedostatočne alebo vôbec. Pri identifikácii vzorcov potenciálnej a reálnej politickej reprezentácie regiónov budeme vychádzať z výsledkov posledných parlamentných volieb v roku 2016.

Metodika

Nestorová-Dická a Molnár (2013) použili pri analýze regionálnej diferenciácie kandidátnych listín politických strán jednoduchú metódu založenú na absolútnom počte kandidátov s trvalým pobytom v jednotlivých okresoch a osobitne v mestách. Kerekes (2015) analyzoval územnú reprezentáciu kandidátnych listín pre parlamentné voľby 2016 na základe vzdušnej vzdialenosti miesta trvalého pobytu kandidátov od Bratislavy.

Naším zámerom je, vychádzajúc z nastavenia volebného systému na Slovensku, podrobnejšie rozpracovať metodiku, ktorá by pomáhala identifikovať zastúpenie jednotlivých regiónov na kandidátkach politických strán komplexnejšie. Takáto metodika by okrem počtu kandidátov za jednotlivé regióny resp. okresy, mala zohľadňovať ďalšie dva faktory. Prvým sú veľké rozdiely v počte obyvateľov, a teda aj voličov v jednotlivých okresoch, čo je dôležitý faktor pri otázkach politickej reprezentácie. Druhým je postavenie resp. význam jednotlivých kandidátov, ktorý je možné odvodiť od ich poradia na kandidátke. Výsledkom je tzv. *index zastúpenia regiónu na kandidátke politickej strany* (I_{Zr}), ktorý je možné aplikovať na rôznych regionálnych úrovniach. Keďže na kandidátkach nie sú zastúpené regióny priamo, ich zastúpenie je teda odvodené od počtu a poradia kandidátov pochádzajúcich z týchto regiónov, pričom vychádzame z miesta bydliska, ktoré si kandidáti uviedli na kandidátnych listinách.

V prípade tohto článku je základná analýza uskutočnená na úrovni okresov. Výnimkou sú mestá Bratislava a Košice, ktoré nie sú delené na okresy. Základná množina tak predstavuje 72 regionálnych jednotiek, pre ktoré je vo vzorcoch použité označenie R_i , ($i=1,...,72$). Pre analýzu bolo zvolených osem politických subjektov, ktorých kandidáti sa vo voľbách 2016 úspešne dostali do NR SR. Vzorec pre výpočet indexu zastúpenia regiónu na kandidátke politickej strany (I_{ZRi}) je nasledovný:

$$I_{ZRi} = \frac{\sum_{k \in R_i} 151 - P_k}{P_{OV}} \cdot 1000$$

Vzhľadom na počet členov NR SR môžu strany nominovať maximálne 150 kandidátov. Váha konkrétneho kandidáta (k) je vypočítaná tak, že od čísla 151 je odpočítané poradové číslo kandidáta (P_k). Prvý a najdôležitejší kandidát politickej strany tak bude mať váhu 150, poslednému na kandidátke bude pridelená najmenšia hodnota 1. Index zastúpenia regiónu na kandidátke politickej strany (I_{ZRi}) predstavuje podiel súčtu váh kandidátov strany z regiónu a počtu oprávnených voličov v regióne (P_{OV}). Pre lepšiu prehľadnosť hodnôt indexov je tento podiel vynásobený konštantou 1 000.

Na základe zvolenej škály hodnôt týchto indexov je možné následne vytvoriť mapy zobrazujúce priestorový vzorec rozmiestnenia kandidátov v regiónoch, resp. syntézou vzorcov všetkých relevantných politických strán vytvoriť mapu potenciálnej politickej reprezentácie. Indexy zastúpenia regiónov na kandidátke politickej strany sú použité aj pri zisťovaní vzťahu s reálnymi volebnými ziskami tejto politickej strany v regiónoch pomocou Pearsonovho korelačného koeficientu.

Druhou časťou článku je analýza reálnej politickej reprezentácie regiónov vychádzajúca z počtu reálne zvolených poslancov NR SR, bez ohľadu na ich stranícku príslušnosť. Vzhľadom na rovnocenné postavenie už nie sú jednotliví poslanci váhovaní, faktor rôznej veľkosti okresov však zostáva pri výpočte *indexu politickej reprezentácie regiónu* (I_{RRi}) zohľadnený:

$$I_{RRi} = \frac{\sum_{p \in R_i} P_p}{P_{OV}} \cdot 100000$$

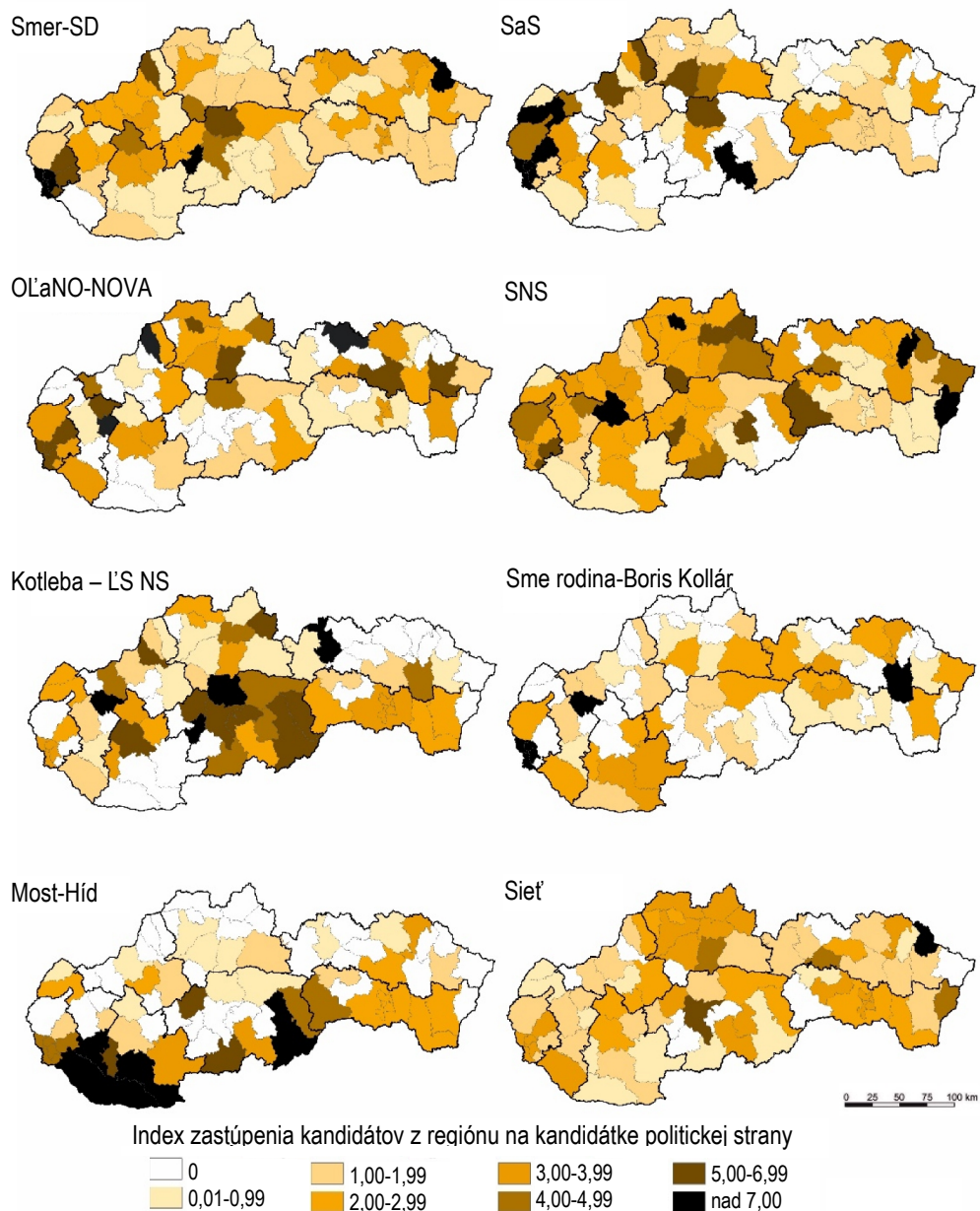
Počet všetkých zvolených poslancov (P_p) z regiónu (R_i) je vydelený počtom oprávnených voličov (P_{OV}) v tomto regióne. Pre väčšiu prehľadnosť je tento podiel vynásobený konštantou 100 000. Výsledný index teda predstavuje počet zvolených poslancov z regiónu na 100 000 oprávnených voličov. Takto je opäť možné vzájomne porovnávať výšku politickej reprezentácie jednotlivých regiónov bez ohľadu na ich veľkosť. V niektorých prípadoch (pri celkových počtoch kandidátov resp. poslancov) je analýza rozšírená o úroveň ôsmich krajov.

Zastúpenie regiónov na kandidátkach politických strán vo voľbách 2016

Kandidátne listiny pre parlamentné voľby zostávajú na Slovensku v prevažnej väčšine centrály politických strán. Môžu pri tom prihliadať na rôzne skutočnosti, ktoré súvisia predovšetkým s vnútornými pomermi a usporiadaním moci v strane, ale aj s jej volebnou stratégiou. V rámci nej sa môže zohľadňovať napríklad regionálne rozmiestnenie voličskej základne strany alebo snaha deklarovať záujem o určité regióny.

Najsilnejšia strana na Slovensku Smer-SD si pri zostavovaní kandidátky dala záležať na tom, aby na nej boli zastúpené takmer všetky regióny (obr. 1), aj keď v prevažnej väčšine (44 okresov) len jedným kandidátom, z toho polovica (22) z poslednej nezvoliteľnej tretiny kandidátky. Jediné dva okresy, ktoré na kandidátke Smeru-SD nemali zastúpenie, boli Dunajská Streda a Sobrance. Napriek snahe pôsobiť ako strana so silným dôrazom na regióny, je dominancia kandidátov zo západného Slovenska (82) veľmi výrazná. Ešte viac to platí v prípade Bratislavy (28 kandidátov z toho 19 na zvoliteľných miestach v prvej päťdesiatke). Index zastúpenia Bratislavy (7,72) na kandidátke Smeru je v rámci analyzovaných strán tretí najvyšší (po SaS a Sme rodina; vi tab. 1.). Táto dominancia Bratislavy na kandidátke Smeru je v proti-

klade s politickými preferenciami hlavného mesta, avšak súvisí s postavením Smeru ako jedinej vládnej strany (2012-2016), ktorej najvýznamnejší kandidáti sú spojení s pôsobením v hlavnom meste. To isté platí pre okresy v zázemí Bratislavy. Na západnom Slovensku majú vyššie indexy zastúpenia aj okresy na Ponitří a Považí, ktoré patria k významným regiónom volebnej podpory Smeru-SD (Madleňák 2012, Mikuš 2014). To isté platí pre okresy na severovýchode Slovenska. Štvrtou oblasťou z vysokými indexami zastúpenia (a po Bratislave s okolím druhou najvýznamnejšou) je centrum stredného Slovenska (Banská Bystrica, Zvolen, Banská Štiavnica), ktoré síce nepatrí k základniám voličskej podpory tejto strany, ale pochádzali z neho významní kandidáti strany.

Obr. 1. Vzorce regionálneho rozmiestnenia kandidátov politických strán vo voľbách 2016

Tab. 1. Okresy s najvyššími hodnotami indexu zastúpenia na kandidátnych listinách (I_z) jednotlivých politických strán vo voľbách 2016

Smer-SD	SaS	OLaNO	SNS	ĽS NS	Sme rodina	Most-Híd	Siet'
BS 9,46	BA 9,87	SL 8,96	SO 12,5	BS 28,6	PN 8,69	DS 16,9	ML 9,48
ML 8,52	PK 9,44	HC 7,8	SP 11,6	PN 10	VT 7,96	KN 13,6	ZV 6,96
BA 7,72	LC 7,53	PU 7,46	KM 8,69	BB 9,68	BA 7,81	GA 10,1	SO 6,13
SC 6,94	SE 7,49	PK 6,67	TO 8,14	KK 7,56	NO 5,01	RS 8,38	LE 5,42
BB 6,17	MT 6,82	BA 6,38	TS 6,96	RS 6,91	SC 4,54	NZ 7,16	NO 5,35
PU 6,1	TN 6,29	PO 6,14	DK 6,67	RA 6,74	TV 4,52	VK 5,68	RK 5,24
PK 5,15	PB 6,08	RK 6,11	SC 6,64	ZH 6,69	PO 4,34	ZH 5,59	GL 4,98
TR 4,6	BB 5,27	MY 5,72	PT 6,45	DT 6,51	NR 4,33	SA 5,46	TS 4,96
ZV 4,54	MY 4,71	PN 5,44	TR 6,4	TS 6,46	SO 4,2	RA 5,13	CA 4,68
TO 4	MA 4,41	HE 5,21	BS 6,36	ZV 6,38	PK 4,08	SC 4,5	SK 4,57

SaS je stranou, ktorej je vyčítaná malá členská základňa a relatívne slabé zastúpenie ľudí z regiónov. Vďaka svojej liberálno-pravicovej ideovo-politickej orientácii má veľmi silné voličské zázemie práve v regióne Bratislavy, väčších mestách a ekonomicky vyspelejších regiónoch. Tieto dve skutočnosti vysvetľujú aj pozíciu Bratislavy (43 kandidátov, $I_z = 9,87$), Bratislavského kraja (52 kandidátov) a západného Slovenska (93 kandidátov) na kandidátke tejto strany. Na strane druhej je veľmi významnou črtou kandidátky SaS najmenšie zastúpenie regiónov východného Slovenska (len 24 kandidátov), čo platí aj pre samotné mesto Košice, ktorých index zastúpenia na kandidátke je veľmi nízky (1,12), resp. druhý najnižší spomedzi analyzovaných strán (po SNS, kde $I_z = 0,90$). Na strednom Slovensku boli u SaS výrazne zastúpené okresy na centrálnej osi Martin ($I_z = 6,82$) – Banská Bystrica ($I_z = 5,27$) – Lučenec ($I_z = 7,53$) (obr. 1).

Na kandidátke strán OĽaNO-NOVA boli osobnosti s rôznym ideovo-politickým zameraním, od liberálneho až po veľmi konzervatívne. To sa odráža aj v priestorovom vzorci zastúpenia regiónov na kandidátke (obr. 1), v rámci ktorého je možné nájsť regióny reprezentujúce liberálnejšie (okrem Bratislavy s okolím napríklad aj okres Piešťany alebo Banská Bystrica), ako aj konzervatívnejšie prostredie (viaceré okresy Žilinského a Prešovského kraja). Podobu vzorca zastúpenia regiónov na tejto kandidátke podstatne ovplyvnila špecifická skutočnosť, že lídri strany OĽaNO sa zaradili na posledné miesta. To znížilo index zastúpenia predovšetkým okresu Trnava (len 0,31), ale aj Tvrdošín (4,78) a Prešov (6,14). Okres Prešov má však na tejto kandidátke celkovo špecifické postavenie, pochádzal odtiaľ druhý najvyšší počet kandidátov (11) po Bratislave (29). To isté platí aj z pohľadu zastúpenia krajov, kedy za liberálnym Bratislavským krajom (37 kandidátov) nasleduje práve Prešovský kraj (28 kandidátov), ktorý vo všeobecnosti predstavuje skôr konzervatívne prostredie.

Pri kandidátke SNS je možné, podobne ako v prípade Smeru-SD, pozorovať snahu o čo najväčšie zastúpenie okresov (obr. 1), pričom bez kandidáta ostali len okresy Rimavská Sobota a Kežmarok. Na rozdiel od kandidátky Smer-SD tu však tak výrazne nedominuje Bratislava a západné Slovensko. Celkovo boli kandidáti SNS v rámci regiónov Slovenska najrovnomernejšie rozmiestnení. Okresmi s najvyššími indexami sú skôr menšie okresy, kde mohol záväžiť jeden alebo dvaja vyššie umiestnení kandidáti. Zaujímavá je pomerne významná váha regiónov východného Slovenska, ktoré doteraz nepatrilo medzi regióny volebnej podpory SNS (Madleňák 2012, Szöllös 2006).

Po úspechu v regionálnych voľbách 2014 išla strana Kotleba – ĽS NS do parlamentných volieb 2016 s ambíciou presadiť sa na celoštátnej úrovni. Základňa strany v Banskobystrickom

kraji je viditeľná aj vo vzorci zastúpenia regiónov na jej kandidátke (obr. 1), kde bol tento kraj reprezentovaný takmer tretinou kandidátov (42) a v prvej desiatke okresov s najvyšším indexom zastúpenia (tab. 1) je až 7 z Banskobystrického kraja, kde jednoznačne dominuje okres Banská Bystrica s desiatimi kandidátmi. Mimo tohto kraja mali pomerne vysokú váhu na kandidátke okresy Piešťany (7 kandidátov), Nitra (9 kandidátov), Kežmarok a Vranov nad Topľou. Okresy bez zastúpenia na kandidátke ĽS NS (22) boli predovšetkým na západnom (9) a severovýchodnom Slovensku (9).

Ďalšia nová strana, ktorej sa prvýkrát podarilo dostať do parlamentu – Sme rodina-Boris Kollár, mala v porovnaní s ĽS NS presne opačný vzorec zastúpenia regiónov (obr. 1), v ktorom po Bratislave a západnom Slovensku dominovali regióny východného Slovenska (najviac spomedzi všetkých analyzovaných strán), zatiaľ čo regióny stredného Slovenska boli reprezentované najmenej. Na strane druhej sú aj v prípade Kollárovej strany (podobne ako u Kotlebu) veľmi dobre zastúpené okresy Piešťany, Nitra a Vranov nad Topľou.

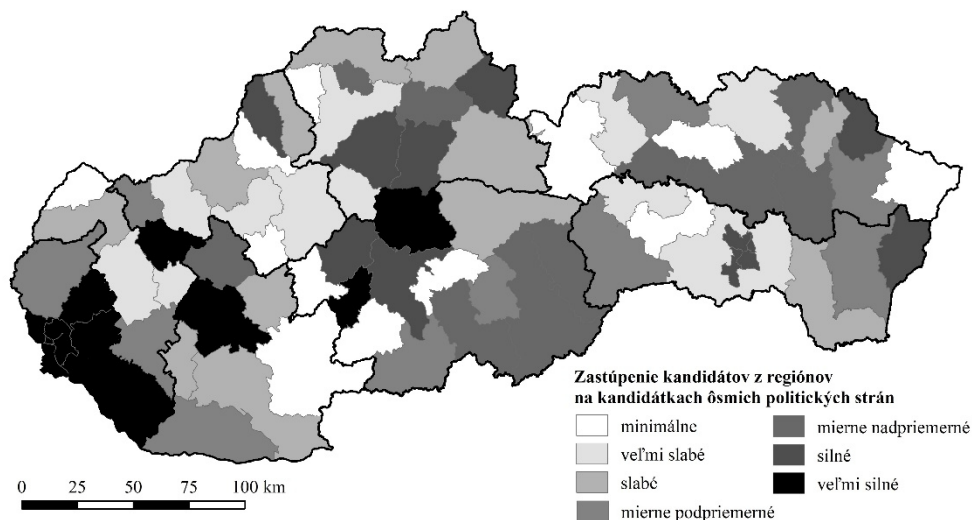
Strana Most-Híd je v súčasnosti hlavným politickým reprezentantom maďarskej menšiny na Slovensku. Zároveň sa na občianskej báze snaží osloviť aj stredo-pravicových voličov slovenskej národnosti. V tomto kontexte bola postavená aj kandidátka tejto strany, na ktorej majú najsilnejšie zastúpenie regióny južného Slovenska, predovšetkým na Podunajskej nížine (obr. 1). Snaha získať aj voličov slovenskej národnosti sa prejavila v nominovaní časti kandidátov z regiónov v rámci slovenského prostredia, predovšetkým z Bratislavy. Z ostatných regiónov išlo zväčša o jedného kandidáta v rámci okresu (v 17 prípadoch). Napriek tejto snahe bola kandidátka tejto strany najviac regionálne koncentrovaná, s najvyšším počtom nezastúpených okresov (33).

Poslednou analyzovanou stranou, ktorej sa podarilo dostať do parlamentu, je nová strana Sieť. Značné predvolebné ambície tejto strany sa mohli odraziť aj pri kreovaní kandidátky, na ktorej sú, podobne ako v prípade strán Smer-SD a SNS, zastúpené takmer všetky regióny (obr. 1). S výnimkou Žilinského kraja, ktorého okresy sú zastúpené najsilnejšie, je rozmiestnenie kandidátov relatívne rovnomerné.

Komplexný pohľad na zastúpenie regiónov na kandidátkach všetkých ôsmich parlamentných politických strán podáva syntetická mapa na obrázku 2. Regióny sú v nej na základe priemerných hodnôt indexov zastúpenia diferencované do siedmich kategórií. Najsilnejšie celkové zastúpenie má región hlavného mesta s okolím (okresy Pezinok, Senec a Dunajská Streda). Na západnom Slovensku majú silné zastúpenie aj okresy Nitra a Piešťany. Na strednom Slovensku je najviac zastúpená jadrová oblasť v podobe zhluku okresov Banská Bystrica, Zvolen a Banská Štiavnica. Regióny východného Slovenska sú celkovo zastúpené najmenej, žiaden okres sa do najvyššej kategórie nedostal, silné zastúpenie tu má len metropola Košice a malé periférne okresy Medzilaborce a Sobrance. Dominancia krajských miest sa tak prejavila v štyroch krajoch (Bratislava, Nitra, Banská Bystrica a Košice) a čiastočne aj v prípade Prešovského kraja. V zvyšných troch krajoch boli okresy s krajskými mestami zastúpené len podpriemerne, najviac v prípade Žiliny a Trnavy. Minimálne celkové zastúpenie mali prevažne menšie okresy ako Skalica, Bytča, Partizánske, Sabinov alebo Snina, z väčších okresov to boli Poprad a Levice.

Pri pohľade na rozmiestnenie kandidátov jednotlivých strán z hľadiska krajov (tab. 2), opäť dominuje zastúpenie Bratislavského kraja, z ktorého pochádzalo spolu 241 kandidátov, čo predstavuje 20,1 % všetkých kandidátov. Najsilnejšie zastúpenie mal tento kraj na kandidátke pravicovo-liberálnej strany SaS (34,7 %), nasledovali strany Sme rodina (25,3 %) a OĽaNO-NOVA (24,7 %) a najsilnejšia strana na Slovensku Smer-SD (24 %). V prípade strany Kotleba – ĽS NS dominoval Banskobystrický kraj (28,2 %). Aj vďaka regionálnej koncentrácii kandidátov tejto strany bol Banskobystrický kraj popri Bratislavskom kraji jediný, kde podiel všetkých kandidátov (13,2 %) dokázal mierne prevýšiť podiel oprávnených voličov v kraji (11,8 %), pričom z neho pochádzal druhý najvyšší celkový počet kandidátov (158). Trnavský a Nitriansky kraj mali silné zastúpenie hlavne na kandidátke strany Most-Híd (20,8 % resp.

24,2 % kandidátov). Pozíciu regiónov Žilinského kraja zvyšovali predovšetkým strany Siet' (19,3 %) a SNS (14,7 %). Je zaujímavé, že z východného Slovenska postavila najviac kandidátov strana Sme rodina (20,7 % z Prešovského a 16,7 % z Košického kraja), celkovo 56 kandidátov. V Prešovskom kraji nasledovala za stranou Sme rodina kandidátka OĽaNO-NOVA (18,7 %), v Košickom kraji strana Siet' (15,3 %). Najmenšie zastúpenie spomedzi krajov mal na kandidátkach ôsmich strán Trenčiansky kraj (101 kandidátov, t. j. 8,4 %), z toho najväčší podiel predstavovali kandidáti strany SaS.

Obr. 2. Potenciálna politická reprezentácia regiónov Slovenska vo voľbách 2016

Tab. 2. Regionálne rozmiestnenie kandidátov politických strán vo voľbách 2016 z hľadiska krajov

kraj	podiel oprávnených voličov v %	Smer-SD	SaS	OĽaNO-NOVA	SNS	ĽS NS	Sme rodina	Most-Híd	Siet'	celkový podiel kandidátov v %
Bratislavský	12,8	24,0	34,7	24,7	14,0	10,1	25,3	14,1	14,0	20,1
Trnavský	10,5	8,0	7,3	9,3	8,7	10,1	7,3	20,8	7,3	9,8
Nitriansky	12,9	12,0	6,7	6,7	12,7	10,1	12,7	24,2	11,3	12,0
Trenčiansky	11,0	10,7	13,3	8,7	11,3	6,7	4,0	4,0	8,7	8,4
Žilinský	12,7	8,7	10,0	13,3	14,7	12,8	7,3	3,4	19,3	11,2
Banskobystr.	11,8	14,7	12,0	8,0	11,3	28,2	6,0	13,4	12,0	13,2
Prešovský	14,1	11,3	6,7	18,7	15,3	10,7	20,7	5,4	12,0	12,6
Košický	14,2	10,7	9,3	10,7	12,0	11,4	16,7	14,8	15,3	12,6
spolu	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Pozn. Údaje znázorňujú podiely kandidátov politických strán pochádzajúcich z jednotlivých krajov a nezohľadňujú poradie týchto kandidátov na kandidátnych listinách. Zvýraznené sú podiely kandidátov politických strán, ktoré sú vyššie ako podiel oprávnených voličov v jednotlivých krajoch.

Reálna politická reprezentácia regiónov Slovenska po voľbách 2016

Index zastúpenia regiónov na kandidátnych listinách, resp. počet kandidátov z regiónov na kandidátkach, naznačoval nielen váhu, ktorú jednotlivým regiónom prikladajú jednotlivé politické strany, ale aj potenciálnu politickú reprezentáciu regiónov. Výsledky volieb a zvolení poslanci už predstavujú reálnu politickú reprezentáciu regiónov, hoci v rámci nášho volebného systému sa môžu cítiť viac zaviazaní centrálne svojej politickej strany, ktorá ich nominovala, ako regiónu, z ktorého pochádzajú, a ktorý im (a v prenesenom zmysle aj politickej strane) mohol v rôznej miere dopomôcť k volebnému zisku resp. k zvoleniu.

Vzťah medzi zastúpením regiónov na kandidátnych listinách a reálnymi volebnými ziskami politických strán v regiónoch bol analyzovaný pomocou Pearsonovho korelačného koeficientu. Pri väčšine analyzovaných politických strán (tab. 3) sa tento vzťah potvrdil. Nepotvrdil sa len pri dvoch stranách, Smer-SD a Sme rodina. Pri strane Smer-SD to mohlo byť spôsobené predovšetkým dvoma skutočnosťami. Prvou bolo veľmi silné zastúpenie kandidátov z regiónu hlavného mesta, ktorý sa v porovnaní s inými regiónmi vyznačuje tradične nízkou podporou tejto strany (Plešivčák 2013). To isté platí v menšej miere aj pre druhú oblasť najsilnejšieho zastúpenia na kandidátke strany na strednom Slovensku. Druhou skutočnosťou je pravdepodobne spomínaná snaha nominovať kandidátov zo všetkých regiónov, čím sa čiastočne eliminovala regionálna diferenciácia, ktorá existuje pri výške volebných ziskov.

Tab. 3. Závislosť medzi zastúpením regiónov na kandidátnych listinách a reálnymi volebnými ziskami politických strán v regiónoch vo voľbách 2016

Smer-SD	SaS	OĽaNO	SNS	ĽS NS	Sme rodina	Most-Híd	Sieť
0,062	0,574**	0,424**	0,406**	0,275*	0,069	0,936**	0,421**

* Korelácia je signifikantná na úrovni 0,05; ** Korelácia je signifikantná na úrovni 0,01

Zdroj: údaje o volebných ziskoch analyzovaných politických strán: ŠÚ SR 2016

Druhou stranou, kde nebol zistený žiadny vzťah medzi regionálnou štruktúrou kandidátky a reálnymi volebnými výsledkami, je Sme rodina-Boris Kollár, ktorá kandidovala vo voľbách 2016 prvýkrát. Aj keby existovala snaha nominovať kandidátov z regiónov významných pre volebné zisky, nemala sa táto strana o čo oprieť. V istom zmysle by sa dalo povedať, že okrem Bratislavy a západného Slovenska „vsadili“ predovšetkým na regióny východného Slovenska, kde pravdepodobne rátali s protestnými hlasmi alebo ochotou voliť nové strany, pričom mohli vychádzať napríklad z volebných ziskov strán ako SOP, ale predovšetkým ANO (Madleňák 2012). Volebné zisky strany boli nakoniec najvyššie na západnom Slovensku (Bratislava s okolím, Záhorie, Ponitrie a stredné Považie), pričom smerom na východ klesali. Výnimku z nižších ziskov na východnom Slovensku predstavovali len Košice s okolím.

Stranou, kde sa síce vzťah potvrdil, ale na nižšej hladine významnosti, bola Kotleba – ĽS NS, ktorá bola najväčším prekvapením volieb. Strana pri zostavovaní kandidátky vychádzala z regionálnej základne a predchádzajúcich volebných úspechov predovšetkým v Banskobystrickom kraji (Mikuš et al. 2016). To sa čiastočne potvrdilo aj vo voľbách 2016, avšak ich volebná podpora sa rozšírila relatívne rovnomerne aj do ďalších krajov a regiónov.

V prípade zvyšných piatich politických strán bol koeficient korelácie relatívne vysoký. Najvyšší bol pri stranách Most-Híd a SaS, ktoré majú volebné zisky výrazne koncentrované do určitých regiónov, čomu viac-menej zodpovedala aj regionálna štruktúra ich kandidátnych listín.

Absolútne počty poslancov jednotlivých strán a politickú reprezentáciu na úrovni krajov ukazuje tabuľka č. 4. Hoci Bratislava a Bratislavský kraj dominovali už v počte postavených kandidátov (tab. 2), reálna politická reprezentácia regiónu hlavného mesta je ešte výraznejšia. Z Bratislavského kraja pochádzalo takmer 45 % zvolených poslancov NR SR (40 %, t. j. 60 poslancov priamo z Bratislavy). Index politickej reprezentácie hlavného mesta dosahuje jednoznačne najvyššiu hodnotu 15,4 (tab. 5), čo znamená, že 100 000 oprávnených voličov tu reprezentuje viac

ako 15 poslancov. Pre porovnanie, index politickej reprezentácie druhého najväčšieho mesta na Slovensku, Košíc, dosahuje hodnotu 3,64 poslanca na 100 000 oprávnených voličov. Z pohľadu zastúpenia politických strán na politickej reprezentácii Bratislavského kraja dominuje strana Smer-SD s 22 poslancami, nasledovaná stranou SaS s 15 poslancami. Tento kraj je zároveň jediným krajom, ktorý je zastúpený poslancami zo všetkých ôsmich parlamentných strán, pričom všetky (s výnimkou ĽS NS) majú z tohto kraja aj najvyšší počet poslancov.

Tab. 4. Počty zvolených poslancov vo voľbách 2016 za jednotlivé politické strany na úrovni krajov

kraj	Smer-SD	SaS	OLaNO-NOVA	SNS	ĽS NS	Sme rodina	Most-Híd	Siet'	Spolu	podiel poslancov v %	podiel oprávnených voličov v %
Bratislavský	22	15	7	6	1	8	5	3	67	44,7	12,8
Trnavský	1	2	3	1	2	0	3	1	13	8,7	10,5
Nitriansky	5	0	0	2	2	2	1	0	12	8	12,9
Trenčiansky	4	1	0	1	1	0	0	2	9	6	11
Žilinský	3	1	3	3	1	0	0	2	13	8,7	12,7
Banskobystr.	5	2	1	1	6	0	1	0	16	10,7	11,8
Prešovský	4	0	3	0	0	1	0	0	8	5,3	14,1
Košický	5	0	2	1	1	0	1	2	12	8	14,2
Spolu	49	21	19	15	14	11	11	10	150	150	150

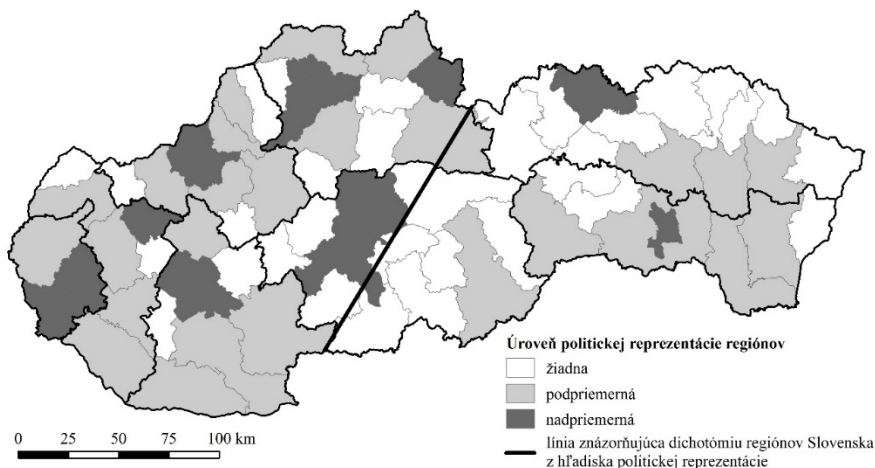
Dominancia Bratislavského kraja sa vo veľkej miere podieľa aj na dominancii západného Slovenska, z ktorého pochádza spolu 101 poslancov, čo sú takmer presne dve tretiny zákonodarného zboru. Regióny stredného Slovenska sú reprezentované 29 poslancami (takmer 20 % všetkých poslancov). Aj tu však na nižšej regionálnej úrovni existuje veľmi silná pozícia regionálnych centier, keďže viac ako polovica týchto poslancov pochádza z okresov Banská Bystrica (10) a Žilina (6). Okres Banská Bystrica má po Bratislave druhý najvyšší absolútny počet zvolených poslancov (čo by platilo aj bez troch poslancov za stranu ĽS NS) a tretí najvyšší index politickej reprezentácie (10,95) po Bratislave a Banskej Štiavnici (tab. 5). Najnižšie absolútne aj relatívne politické zastúpenie majú regióny východného Slovenska, z ktorých pochádza 20 zvolených poslancov (13 %), pričom opäť platí dominancia centier v rámci regiónu (Košice 7 poslancov, okres Prešov 4 poslanci).

Pre ešte komplexnejší pohľad na politickú reprezentáciu boli regióny na úrovni okresov diferencované na základe výšky indexu politickej reprezentácie do troch kategórií (obr. 3). Okresy, z ktorých bol do NR SR zvolený aspoň 1 poslanec, boli na základe priemerného indexu politickej reprezentácie, ktorý má pri 4 425 560 oprávnených voličoch a 150 poslancoch hodnotu 3,39 poslanca na 100 000 voličov, rozdelené na 2 skupiny, a to nadpriemerne a podpriemerne politicky reprezentované.

Zaujímavá je predovšetkým skupina nadpriemerne reprezentovaných regiónov resp. okresov, ktorých bolo len 14 (tab. 5, resp. obr. 3). Patrí sem predovšetkým Bratislava so svojím zázemím, Košice a okresy s krajskými mestami (Nitra, Trenčín, Banská Bystrica a Žilina). Výnimku v tomto vzorci predstavujú okresy Trnava ($I_R = 2,80$) a Prešov ($I_R = 3,03$). Ďalšími nadpriemerne politicky reprezentovanými okresmi sú Piešťany na západnom Slovensku, Zvolen a Banská Štiavnica na strednom Slovensku, Kysucké Nové Mesto, Tvrdošín a Stará Ľubovňa na severnom Slovensku (hodnoty ich I_R v tabuľke č. 5). Skupinu podpriemerne politicky

reprezentovaných predstavuje 26 okresov počnúc okresom Malacky ($I_R = 3,35$) a končiac okresom Prievidza ($I_R = 0,88$).

Tretiu a najväčšiu skupinu predstavujú okresy bez politickej reprezentácie, je ich 32. Nachádzajú sa prevažne na východnom Slovensku (13) a v Banskobystrickom kraji (9). Sú medzi nimi aj relatívne veľké okresy ako Poprad (83 705 oprávnených voličov), Spišská Nová Ves (72 935), Bardejov (59 448) alebo Lučenec (57 868). Na západnom Slovensku a v Žilinskom kraji je takýchto okresov spolu len 11, pričom ide o menšie okresy, z ktorých najväčšie vzhľadom na počet voličov sú okresy Ružomberok (48 090), Šaľa (43 430) a Partizánske (38 237).

Obr. 3. Reálna politická reprezentácia regiónov Slovenska vo voľbách 2016

Tab. 5. Porovnanie regiónov s nadpriemerným indexom reálnej politickej reprezentácie a regiónov s najvyšším priemerným indexom zastúpenia na kandidátkach parlamentných politických strán vo voľbách 2016

index politickej reprezentácie regiónov (I_R)		priemerný index zastúpenia regiónov na kandidátkach (I_Z)	
BA	15,40	BA	5,77
BS	15,14	BS	5,55
BB	10,95	PK	4,4
PN	7,59	BB	4,02
TS	7,14	PN	3,9
SL	5,12	SC	3,68
SC	4,80	DS	3,57
ZA	4,61	NR	3,48
TN	4,27	ZV	3,17
PK	3,81	TS	3,15
KM	3,75	RK	3,03
NR	3,69	KE	2,90
KE	3,64	ML	2,86
ZV	3,59	SO	2,86

Diskusia

Pri komplexnom pohľade na vzorec politickej reprezentácie regiónov Slovenska (obr. 3) je možné identifikovať dichotomické členenie na nadpriemerne politicky reprezentovaný „severozápad“ a nedostatočne reprezentovaný „juhovýchod“ krajiny. Diagonálna línia, ktorá takto rozdeľuje regióny Slovenska na nadpriemerne a podpriemerne politicky reprezentované, prechádza medzi okresmi Levice/Veľký Krtíš, Zvolen/Detva, Banská Bystrica/Brezno a Liptovský Mikuláš/Poprad. Tato dichotómia politickej reprezentácie regiónov Slovenska sa viac-menej zhoduje s dichotómiou krajiny založenou na sociálnych a ekonomických parametroch (Korec 2004, Halás 2014). Identifikovaný priestorový vzorec naznačuje, že periféria socioekonomická predstavuje aj perifériu politickú a naopak, pričom priestorové disproporcie politického zastúpenia regiónov sú jedným z prejavov existujúcich a prehľbujúcich sa regionálnych disparít. Na základe našej analýzy však nevieme povedať, či medzi politickou a socioekonomickou dichotómiou krajiny existuje aj nejaký kauzálny vzťah. Toto zistenie môže slúžiť ako východisko pre ďalší výskum politickej marginality na Slovensku, ktorú ako jednu z foriem marginality spomína napr. Michálek (2014), avšak politická geografia na Slovensku jej zatiaľ nevenovala výraznejšiu pozornosť.

Naše zistenia sú v súlade so závermi Latnera a McGanna (2005), ktorí v podobných podmienkach pomerného a značne centralizovaného volebného systému Holandska a Izraela identifikovali vzorce geografickej reprezentácie regiónov výrazne zvýhodňujúce centrálnu metropolitnú oblasť a regióny. Títo autori zároveň upozorňujú na to, že nedostatočne reprezentované regióny môžu byť pri distribúcii verejných zdrojov v území znevýhodnené.

Významnú úlohu v otázkach miery politickej reprezentácie regiónov určite zohráva nastavenie volebného systému. V prípade Slovenska ide predovšetkým o jeden volebný obvod, ktorý napomáha centralizácii stranického systému a politickej moci. Takýto systém vyhovuje politickým stranám, ktorých volebná podpora je založená na jednom výraznom lídrovi (resp. úzkej skupine mediálne známych lídrov strany), ktorý tak môže kandidovať naprieč celou krajinou. Systém založený na jednom volebnom obvode zároveň nenúti strany hľadať v regiónoch osobnosti a budovať v nich silnejšie stranické štruktúry. Východiskom nemusí byť druhá (regionálna) komora parlamentu (senát), ktorá býva v prípade malých štátov často kritizovaná ako zbytočná. Oslabeniu stranických centrál a proporcionálnejšiemu politickému zastúpeniu regiónov by mohlo pomôcť napríklad zriadenie viacerých volebných obvodov pri zachovaní pomerného volebného systému. Tak je to napríklad aj v Českej republike, kde pre voľby do dolnej komory parlamentu (Poslaneckej snemovne) existuje 14 volebných obvodov zhodných s krajinami. Podiel mandátov pre jednotlivé kraje (volebné obvody) sa potom odvíja od podielu voličov v týchto krajinách. Analýza geografickej reprezentativity poslancov Poslaneckej snemovne českého parlamentu (Mikešová a Kostecký 2016) jednoznačne potvrdila postupnú decentralizáciu a regionalizáciu politickej moci v Česku. Tento fenomén dávajú do súvislosti aj s nárastom dôvery v regionálnych a komunálnych politikov (Čermák a Stachová 2010).

V súčasnom značne centralizovanom systéme môže volič ovplyvniť poradie na kandidátkach zostavených zväčša stranickými centrálnymi prostredníctvom preferenčných hlasov. Aj toto hlasovanie má isté obmedzenia (volič má 4 preferenčné hlasy; kandidát musí získať aspoň 3 % hlasov strany, aby sa jeho preferenčné hlasy brali do úvahy). V prípade analyzovaných volieb posunuli voliči na zvoliteľné miesto 13 kandidátov, predovšetkým na kandidátku strany OĽaNO (8). Filozofia kandidátky tejto strany bola postavená na osobnostiach, pričom na čele kandidátky nestálo vedenie strany. Takéto nastavenie nabádalo voličov byť aktívnejší pri výbere kandidátov pomocou preferenčných hlasov, čo voliči v značnej miere pochopili a využili. Preferenčné hlasovanie je v kontexte výskumu geografických aspektov volebného správania veľmi zaujímavý fenomén, ktorý by si v slovenskej volebnej geografii určite zaslúžil väčšiu pozornosť.

Článok poukazuje aj na úzky vzťah medzi potenciálnou a reálnou politickou reprezentáciou regiónov. Vzťah medzi výškou priemerného indexu zastúpenia regiónov na kandidátkach parlamentných politických strán a indexom reálnej politickej reprezentácie regiónov, vypočítaný

Pearsonovým korelačným koeficientom na hladine významnosti 0,01, má hodnotu 0,74, čo predstavuje veľmi významnú úroveň korelácie. Konkrétne je tento vzťah ilustrovaný aj v tabuľke č. 5, ktorá zobrazuje regióny s najvyššími hodnotami týchto dvoch indexov (premenných). Zo 14 regiónov s nadpriemernou reálnou politickou reprezentáciou bolo až 10 aj medzi regiónmi s najvyšším priemerným indexom zastúpenia na kandidátkach. Táto zhoda sa týka miest Bratislava a Košice, a okresov Pezinok, Senec, Piešťany, Nitra, Banská Bystrica, Zvolen, Banská Štiavnica a Tvrdošín.

Identifikovaný vzťah medzi potenciálnou a reálnou politickou reprezentáciou môže mať dve hlavné vysvetlenia. Prvým je, že politické strany pri zostavovaní kandidátky a predvolebnej stratégie prihliadajú na regionálne rozmiestnenie svojej voličskej základne, či už reálnej alebo potenciálnej (pri nových stranách alebo nových stratégiách etablovaných politických strán), ako na to upozornil napríklad Hazan (1999). Druhým vysvetlením môže byť to, že voliči majú tendenciu podporiť kandidáta zo svojho regiónu (Arzheimer a Evans 2012), resp. pri volebnom rozhodovaní viac či menej reflektujú zastúpenie svojho regiónu na kandidátkach politických strán, čo by naznačovalo existenciu fenoménu tzv. susedského efektu (*neighbours effect*), ktorý je vo volebnej geografii jedným z hlavných konceptov pre vysvetlenie priestorových zákonitostí voličského správania (Madleňák 2010, Górecki a Marsch 2014, Johnston et al. 2016), ale na Slovensku zatiaľ nebol detailnejšie analyzovaný. Tieto dve vysvetlenia sa nevyklučujú, môžu v rôznej miere spolupôsobiť a navzájom sa dopĺňať. Vzťah voliča a kandidáta z regiónu je však v slovenských podmienkach veľmi limitovaný nastavením volebného systému a jemu prispôbenu centralizáciou straníckych štruktúr, čo sa nepriamo odráža aj vo vzorci politickej reprezentácie regiónov, kde dominuje región hlavného mesta a na nižšej úrovni najvýznamnejšie regionálne centrá.

Záver

Článok ponúka detailnejší pohľad na problematiku politickej reprezentácie jednotlivých regiónov Slovenska v podmienkach súčasného volebného systému. Pomocou originálnej metodiky identifikuje a porovnáva vzorce potenciálnej a reálnej politickej reprezentácie regiónov Slovenska v parlamentných voľbách 2016.

Vzorec regionálneho rozmiestnenia kandidátov ôsmich politických subjektov bol konfrontovaný s reálnymi volebnými ziskami jednotlivých strán v regiónoch. V prípade väčšiny strán bola zistená relevantná pozitívna závislosť, výnimkou boli len strany Smer-SD a Sme rodina-Boris Kollár. Na kandidátke Smeru-SD dominoval veľmi výrazne región hlavného mesta, čo je v protiklade s politickými preferenciami Bratislavy, ako aj v protiklade so snahou vymedzovať sa voči hlavnému mestu pred svojimi voličmi z iných regiónov. Na strane druhej však patrila Smer-SD k stranám, spolu so SNS a Sietou, ktoré sa na svojej kandidátke snažili pokryť čo najviac regiónov. Opačnými prípadmi strán s regionálne najviac koncentrovanými kandidátkami boli SaS a Most-Híd, pri ktorých bola zároveň zistená najvyššia pozitívna závislosť medzi regionálnym rozmiestnením kandidátov a volebných ziskov.

Pri komplexnom pohľade bola zistená významná pozitívna závislosť (0,74) medzi potenciálnou a reálnou politickou reprezentáciou regiónov. V oboch prípadoch sa potvrdila dominancia Bratislavy a Bratislavského kraja, pričom smerom na východ sa miera zastúpenia regiónov na kandidátkach a predovšetkým úroveň politickej reprezentácie regiónov znižuje. Dominancia Bratislavy bola o veľa výraznejšia pri reálnej politickej reprezentácii (tab. 4). Dominancia centier však bola identifikovaná aj na nižšej regionálnej úrovni, kde predstavovali regióny v nadpriemernou politickou reprezentáciou práve okresy s krajskými mestami (s výnimkou Trnavy a Prešova).

Regióny Slovenska boli na základe indexu politickej reprezentácie rozdelené do troch skupín. Prvú skupinu predstavuje 14 nadpriemerne reprezentovaných regiónov, v druhej skupine bolo 26 podpriemerne reprezentovaných okresov. Tretiu a najväčšiu skupinu tvorí skupina

32 okresov bez politickej reprezentácie koncentrovaných predovšetkým na juhu stredného a na východnom Slovensku. Z komplexného hľadiska je možné identifikovať dichotomické členenie krajiny na nadpriemerne politicky reprezentovaný „severozápad“ a podpriemerne resp. nedostatočne reprezentovaný „juhovýchod“, čo sa viac-menej zhoduje s dichotómiou socioekonomickú úrovne regiónov Slovenska.

Článok venovaný problematike politickej reprezentácie regiónov môže prispieť nielen k rozšíreniu tematického okruhu a metodológie volebnej geografie na Slovensku, ale aj k diskusii o možných zmenách volebného systému, najmä v kontexte potreby zvýšenia politickej reprezentácie a participácie jednotlivých, najmä marginálnych regiónov.

Literatúra

- ALTMAN, M. 1998: Modeling the effect of mandatory district compactness on partisan gerrymanders. *Political Geography*, 17, 989-1012.
- ARZHEIMER, K., EVANS, J. 2012: Geolocation and voting: Candidate-voter distance effects on party choice in the 2010 UK general election in England. *Political Geography*, 31, 301-310.
- BERNARD, J., KOSTELECKÝ, T., ŠIMON, M. 2014: Existují prostorové kontextové vlivy na volební chování i v relativně nacionalizovaném stranickém systému? Příklad Česka. *Geografie*, 119, 240-258.
- ČERMÁK, D., STACHOVÁ J. 2010: Zdroje institucionální důvěry v České republice. *Sociologický časopis*, 37, 297-311.
- FLINT, C., TAYLOR, P. 2007: *Political geography. World-economy, nation-state and locality*. Harlow (Pearson).
- GÓRECKI, A., MARSCH, M. 2014: A decline of 'friends and neighbours voting' in Ireland? Local candidate effects in the 2011 Irish 'earthquake election'. *Political Geography*, 41, 11-20.
- HALÁS, M. 2014: Modelovanie priestorového usporiadania a dichotómie centrum – periféria. *Geografie*, 119, 384-405.
- HAZAN, R. Y. 1999: Constituency interests without constituencies: the geographical impact of candidate selection on party organization and legislative behavior in the 14th Israeli Knesset, 1996–99. *Political Geography*, 18, 791-811.
- JOHNSTON, R. J. 2002: Manipulating maps and winning elections: measuring the impact of malapportionment and gerrymandering. *Political Geography*, 21, 1-31.
- JOHNSTON, R., WICKHAM-JONES, M., PATTIE, CH., CUTTS, D., PEMBERTON, H. 2016: Friends and neighbours voting revisited: The geography of support for candidates to lead the UK's Labour party. *Political Geography*, 55, 1-9.
- KEREKES, D. 2015: Ktoré kandidátky sú najviac „bratislavské“? *Blog-N: Political-consulting.sk*. Dostupné na: <https://dennikn.sk/blog/ktore-kandidatky-su-najviac-bratislavske-pozrite-si-mapu/>.
- KOREC, P. 2004: *Regionálny rozvoj Slovenska v rokoch 1989-2004*. Bratislava (Geografika).
- LATNER, M., MCGANN, A. 2005: Geographical representation under proportional representation: The cases of Israel and the Netherlands. *Electoral studies*, 24, 709-734.
- MADLEŇÁK, T. 2010: Hlavné trendy výskumu v súčasnej volebnej geografii. *Geografický časopis*, 62, 127-145.
- MADLEŇÁK, T. 2012: *Regionálna diferenciácia volebného správania na Slovensku (1998-2010)*. Bratislava (Veda).
- MICHÁLEK, A. 2014: Disparity v alokácii a čerpaní zdrojov s dôrazom na marginálne regióny Slovenska. *Geografický časopis*, 66, 269-286.

- MIKEŠOVÁ, R, KOSTELECKÝ, T. 2016: Geografická reprezentativita poslanců zvolených do Poslanecké sněmovny českého parlamentu za první republiky (1918-1938) a po roce 1989. *Středoevropské politické studie*, 18, 354-380.
- MIKUŠ, R. 2014: Politická diferenciácia územia Slovenska z pohľadu volebných preferencií. In Lauko, V. et al. eds. *Regionálne dimenzie Slovenska*. Bratislava (UK), 67-125.
- MIKUŠ, R., GURŇÁK, D., MÁRIÁSSYOVÁ, A. 2016: Analýza volebnej podpory Mariána Kotlebu ako reprezentanta krajnej pravej v krajských voľbách 2013. *Sociológia*, 48, 48-70.
- NESTOROVÁ-DICKÁ, J., MOLNÁR, P. 2013: Geografické aspekty volebnej podpory politických strán na Slovensku v parlamentných voľbách 2012. *Geographia Cassoviensis*, 7(2), 50-62.
- PLEŠIVČÁK, M. 2013: Politický život Bratislavy z perspektívy jej volebného správania. In J. Buček, P. Korec eds. *Moderná humánna geografia mesta Bratislava: priestorové štruktúry, siete a procesy*. Bratislava (Univerzita Komenského), 257-312.
- RALLINGS, C., JOHNSTON, R., THRASER, M. 2008: Changing the boundaries but keeping the disproportionality: The electoral impact of the fifth periodical reviews by the parliamentary boundary commissions for England and Wales. *Political Quarterly*, 79, 80-90.
- RUSH, E. M. 2000: Redistricting and partisan fluidity: do we really know a gerrymander when we see one? *Political Geography*, 19, 249-260.
- SZÖLLÖS, J. 2006: Regióny volebnej podpory vybraných politických strán v parlamentných voľbách 1998, 2002 a 2006. *Geografická revue*, 2, 650-669.
- ŠÚ SR 2016: *Voľby do NR SR 2016*. Bratislava (Štatistický úrad Slovenskej Republiky, Ústredná volebná komisia). Dostupné na: <http://volby.statistics.sk/nrsr/nrsr2016/>.

Adresa autora:

RNDr. Tibor Madleňák, PhD.
Katedra geografie a geológie
Fakulta prírodných vied, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Tajovského 40, 974 01 Banská Bystrica,
Slovakia
tibor.madlenak@umb.sk